

SZERKESZTIK:

Dr. HUBAY KÁROLY, KESZLER JÓZSEF, SCHÜTZ MIKSA.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Évenként 20 ív zeneműlékkel; több arckép- és képzőművészeti melléklettel.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Váci-utca 3. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: PULSZKY FERENCZ: *Gyulay Pál és a mostani kritika.* — Irodalmi hírek.
 ZENE: DR. STEIGER LAJOS: *Mosonyi Mihály ismeretlen művei.* — Zenészet hírek. — Új könyvek.
 SZÍNHÁZ: RF.: *A hét története.* — Színházi hírek.
 KÉPZŐMŰVÉSZET: GOELER-RAVENSBURG FRIGYES: *Új vélemények a milői vénusról.* — Képzőművészeti hírek.

GYULAY PÁL ÉS A MOSTANI KRITIKA.

A »Budapesti Szemle« valahára megtisztelt engem is figyelmével, pedig régóta nem tartozom a terméketlen írók közé, sokat írtam utolsó években értekezéseket, tanulmányokat, kisebb cikkeket, egy nagyobb négy kötetű munkát is »Életemet s koromat«, melynek példányai már el is fogytak, de a magyar kritika hallgatott rólam s megelégedett avval, hogy nagyobb munkáimat általánosan megdicsérje, röviden ismertesse és egy-egy cikket közöljön belőle szóról szóra. Újév táján azonban írtam egy cikket a »Harmóniába«, s egyet a »Hazánk«-ba, melyekben mellékesen Csengerynek s a doctrinair iskolának nézeteit a forradalomról megtámadtam, s ime ez elégséges volt arra, hogy Gyulay Pál kritikája valahára rólam is emlékezzék meg. Azt találja, hogy az örök ifjuság szerencséjével meg vagyok áldva, most is oly élénk, szikrázó szellemű, szeles, megmondólatlan maradtam, mint ezéltört negyven év előtt, könnyen felindulok s ítélek, csak abból vehetni észre némi vénülést, hogy igen dicsérem a régi időt. Laudator temporis acti.

Óreg emberre, ki kevés hónap múlva eljut már hetedik évtizedéhez, ily ítélet mindenestre hízogó, de ugy hiszem, hogy Gyulay Pál azon is észrevehette volna vénségemet, hogy bírálójával és megfenyítőjével álltam be a kisebbeknek: Censor castigatiorque, minorum. De azért mégis inkább csak kritikájának modorával foglalkozom, mint személyével, holott ő szeret az enyémmel bibelődni, midőn például gunyosan megjegyzi, hogy már egész heroldjává lettem az új lapoknak; hogy nem tartozik hibáim közé megfélemedezni saját érdemeimről, s hogy nem hisz szavainnak, midőn erősebb kritikát követelek; csak azt hiszi, hogy

örömet szemlélném, ha nekem nem tetsző írók ledorongoltatnának, de azt már kötve hiszi, hogy örömet okozna nekem, ha kedvelt írómat vagy önmagamot erősen bíráltnak stb. Mindezt nem azért hozom fel, mintha az ily apró csipkedések bosszantanának, hanem azért, hogy a kritikának ezen gyanúsító módjáról, mely inkább az író személyével, mint nézetével foglalkozik, megjegyezzem, miként ezt komolynak venni alig lehet. Az igazi kritika nem azt nézi első sorban, ki ír s hol ír, hanem főleg azt, hogy mit ír és mikép ír, s nem elégszik meg egy pár élecczel, egy kis ferditéssel s holmi oly gyanúsítással, minő például az, midőn szememre veti, hogy rossz néven veszem a »Budapesti Szemle«-től, ha benne oly cikkeket jelentek meg, melyek Kossuth munkáját s pályáját bírálni merték, sőt rossz kedvemnek néha oly módon adtam kifejezést, a mely éppen nem illett oly erős szellemű kritikához; pedig nem veszek ilyesmit rossz néven, de felelek reá a magam módja szerint, hol élecczel, hol érvel. Példával is akar szolgálni, csak hogy a példa nem találó.

Tudvalevő dolog, hogy Csengery 1850-ben az akkori gyászidők befolyása alatt jellemrajzi írt, melyben Kossuthot élesen s nézetünk szerint igazságtalanul támadja meg. Csengery aligha nem látta ezt be maga is, mert harmincz esztendőn keresztül nem adta ki ezen cikkét, ámbár Gyulay többször szólította fel, hogy tegye közzé. Végre halála után mégis kijött a Szemleben, én pedig, ki akkor a forradalomról írtam egy bevezető cikket a Hazánkba, természetesen a doctrinairéket is s a politikai csillagvizsgálókat említettem, kik különös előszeretettel a napnak foltjait tanulmányozzák, s keresik a hibákat s fogyatkozásokat, hogy a vezérférfi nagyságát tulajdon csekély személyiségüknek színvonalára lehúzzák. Ezt nevezi Gyulay oly oldaldőfésnek, mely hozzám nem illik, holott a kritikuskak feladata, Gyulay szerint, fogyatkozásokat s hibákat keresni, természetesen csak Kossuthban, nem ám Csengeryben, kinek ítéletében még akkor sem szabad kételkedni, midőn az ember nem is cikkéről ír kritikát, sőt avval nem is foglalkozik tüzetesen, hanem oly cikkben, mely a forradalom okaival s folyamatával foglalkozik, Csengerynek egy mondatára is reflektál.

Mi Csengery cikkében nem annyira bírálatot, mint vádlevelet látunk, ugy mint a Beksics által kiadott Kemény-féle emlékiratban nem egyebet, mint önvédelmet, melyeknek hangja és iránya azon idő által igen könnyen kimagyarázható, a melyekben írtak, de bírói ítéletnek sem az egyiket, sem a másikat nem tarthatjuk, mert sem Csengeryt, sem Keményt, sem senkit mást, ki a forra-

dalmat keresztül élte, nem tarthatjuk oly elfogulatlanok és tárgyilagossáknak, hogy már 1850-ben képes lett volna Kossuthot és a forradalmat igazságosan megbírálni.

De mily joggal állíthatja Gyulay, hogy az erős bírálatot nem tudom eltűrni, ha az személyemet sujtaná. Még nem mult sok hónapja, hogy egy különvéleményem következtében, két író támadott meg, az egyik ügyetlenül, a másik élesebben, de okosabban, feleltem reá, annak néhány élecczel, mert gyenge okoskodását többre érdemesnek nem tartottam, a másikkal alaposabban, elismerve ellenvéleményének jogosultságát az ő szempontjából, mely az enyémtől különbözik; vagy az eltérés csak abban áll, hogy az ember meghunyászkodik? ez sem Gyulaynak nem szokása, sem az enyém. Most is felhívom a Budapesti Szemlét, bírálja meg emlékiratimat, az alkalom kedvező, most jelennek meg második kiadásban, bírálja szigorúan, sujtson, ha ezt indokoltnak látja, ne csak csattanjon, mint a jelen alkalommal, s meg fogja látni, hogy a komoly kritikát nemcsak eltűröm, hanem szeretem; nem vagyok sem német principienreiter, sem francia doctrinair, ugyanazért mások véleményét is meg tudom becsülni, nem csak a magamét, s szeretem a polemiát, mely minden oldalról világosítja fel a kérdést; sőt azt tartom, hogy az antikritika éppen oly szükséges, mint a kritika.

Hallottam egybíránt, hogy midőn a japáni Mikadó a nyugati modern civilizációt be akarta hozni birodalmába s tudósait s államférfiát kiküldte Európába s Amerikába, hogy tanulmányozzák a régi világ kulturájának okát s tényezőit, akkor megbízta egyik hivatalnokát azzal is, hogy tanulmányozza, melyik azon vallás, mely a legészszerűbb, mely a kulturát legészszerűbben fejleszti s mely a józan uralkodásnak legjobban felel meg. A japáni körülhajózva Aziát, a Suez-csatornán keresztül Konstantinápolyra és a Dunának vette útját, így tehát Magyarország és Budapest volt az első civilizált európai ország és főváros, melyet útjában ért, s csakhamar jelentette császárnak, hogy itt főleg két civilizált vallásfelekezettel találkozott, hogy mindegyikének nagy az előnye s nagy a hátránya; az egyiknek élén t. i. egy öreg ur áll messze külföldön, kit csalhatatlannak ismernek el, a mi néha igen jó, de néha nagyon alkalmatlan, a másik vallásfelekezet ellenben tagadja ezen alapelvet, mert tudja, hogy minden tagja csalhatatlannak tartja magát. Nem szükséges megnevezni ezen két vallásfelekezetet, elég megemlékezni, hogy vannak még doctrinairé is, kik nemcsak csalhatatlannak vélik magokat, hanem azt is követelik, hogy mások is azoknak tartsák. Ezeknek egyik nagy hibája,

melylyel Gyulay Pál kritikáiban is gyakran találkozunk, az, hogy midőn valami eszmével ellentétbe jutnak, csak akkor czáfolják azt, miután előbb értelméből kiforgatták, vagy nem czáfolnak, de e helyett mást vádolnak. Így például, ha én a cliqueket a kritikában nagy bajnak tartom s ez alatt a kölcsönös dicséretre alakult pajtáskodásokat értem, bíráltam nem tartja őket nagy bajnak, »csak emelkedjenek elvi álláspontokra, s az eszmék kultusában lelje támaszát a személyek rokonszenve»: a mi szép phrasis ugyan, hanem csak annyit jelent, hogy a clique nem baj, ha megszűnik cliquenek lenni s elvbarátsággá válik.

Midőn ismét a lágyszívű optimisták s a békepártiak rövidlátású törekvését Debreczenben említém s megjegyzém, miként azóta sem jőzanodtak ki azon nyárszolgári mámorukból, melyben komolyan hitték, hogy Windischgrätzcel ki lehet egyezni, Gyulay nem azt czáfolja, a mit mondék, hanem kiemeli néhány doctrinair nyárszolgár érdemeit 1851-ben és 1860-ban. Ha be igyekszem bizonyítani, hogy a bécsi kormánnyal lehetetlen volt a kiegyezés különösen V. Ferdinándnak decemberben történt trónról való lemondása után, Gyulay Kossuthra hivatkozik, ki ezen nagy nevezetességű esemény előtt, októberben, kijelentette, hogy Magyarország szabad néphez illően az ausztriai népekkel bizonyára a legbarátságosabb uton ki fogja egyenlíteni mindazon érdekeket, a melyek három százados viszonyainkból erednek.

Az ily feleselgetésben nem látok több logikát, mint abban, ha valaki, midőn Görgeyt vádolják, azt feleli, hogy Kossuth sem volt hibátlan. Ezt komoly kritikának nem fogadhatjuk el, ezt nevezük Mómus ostora esattanásának, mely nagyot szól, de nem sujt. A Budapesti Szemle jelen cikkében is végén bíráló még egyszer csattantja az ostort, csak hogy nem engemet sujt, hanem a Pesti Naplót, erre természetesen nem felelek, feleljenek azok, kiket illet.

Egy kérdés bántja egyébiránt régóta Gyulay kíváncsiságát; szeretné tudni, mit irtam én Kossuthnak külföldről s nagy hiánynak nézi emlékirataimban, hogy hivatalos jelentéseimet nem közlöttem bennök. Természetesen felteszi, hogy akkor is csakugy könnyedén levelezhetünk, mint most, hogy irtunk mindennap jelentéseket s azokat sem a német, sem az orosz, sem az osztrák posta nem fogta volna el; pedig megemlíttem emlékirataimban, hogy csak egyszer volt alkalmam Kossuthnak írni levelet, mely csakugyan egy angol barátunk közbenjárása által kézhez is jutott. Miután Gyulay Pál ily nagy súlyt fektet ezen levél tartalmára, van szerencsém ezt az eredeti példányból, mely a muzeum könyvtárába jutott, egész terjedelmében közölni:

»Pulszky Ferenc Kossuth Lajos kormányelnökhöz. Páris, febr. 26. (1849.)

»Levelem átadója, Bröwn Frigyes Vilmos, kapitány az angol milicznél, ügyünk hő barátja, Lord Eddisbury közel rokona, a ki külügyministeri álladalmi altitkár s természetesen az egész angol aristocratiával összeköttetésben áll. Teleki kinevezte seregünknel táborokari őrnagynak. Dembinski ismeri. Kinevezése politikai okokból történt; ő ismeri az angol statusfőriakat mind, ismeri a francia viszonyokat s tökéletesen megmondhatja dolgaink állását a külföldön s az angol követség által összeköttetésbe hozhatja a magyar dolgokat a civilizált Európával. Azt hiszem, jó hasznát fogjátok venni.

»A hajó ügye rozsul áll. *Domini* gazember s elárulta az egész ügyet az ausztriai követségnek, Londonban felvevén előbb Sivekingnél a tízezer forintot, melyre neki hitel nyitattott. Miután az angol törvényszékek Magyarhonban más kormányt nem ismernek, mint az ausztriai, törvény útján nem lehet e részben tenni semmit, — a hajó el van veszve.

Matkovics szintén felvette a 10,000 forintot, melyre hitel nyitott a magyar kormány, azonban kinyilatkoztatja írásban, mely nálunk van, hogy annak adja vissza számadás mellett, a ki az ő nyugtatványát elé fogja tudni mutatni, melyet ő Duscheknek adott. E szerint ha jónak látod, ki kellene küldeni hozzánk ezen nyugtatványt, hogy azt valahogy realizálhassuk. Teleki folyvást beteg, — Irinyi nem tesz semmit, Splényi pedig bolondokat, egyébiránt Gioberti nagyon meg van elégedve velem, eddig azonban csak 50 huszár ment át a sardíniaiakhoz. A háború Olaszthonban négy hét mulva kezdődik, előbb semmi esetre. A francia republica valóságos monarchia, külügyekre nézve conservatívabb, mint Fülöp Lajos alatt s dühös ellensége minden republikai mozgalomnak a külföldön, örömmel üdvözlölvén a piemonti interventiót Toscanában s segédkezet igérvén a római republica elnyomására. Jó lesz győzedelmese esetére erről megemlékezni. Statusfőriaiak kivétel nélkül kimondták világosan, hogy az orosz interventió Magyarhonban vagy Erdélyben reájok nézve tökéletesen közömbös. Angolország politikája, ámbár eddig reánk nézve nem igen kedvező, mert erős Austriát akarnak mind az orosz, mind a német ellen, amnyiban jó, hogy *rendkívül* ellenséges az oroszok ellen. Minthogy minden tudósítás Debreczenből austriai kezekben megy keresztül, itt csak azt tudják, hogy az osztrák sereg már 25-ször vert meg bennünket s közel 1000 ágyút vett el tőlünk, még Schliknek megveretése is roppant győzelem a bullettinek szerint. A sajtó nem akar foglalkozni külügyekkel s csak nehezen sikerül olvasott lapba magyar irányú cikket becsempészni, leginkább azért, hogy a socialisticus s democratá lapok pártolnak, — a francziák pedig egyáltalában nem demokraták és szinte bizonyos, hogy a legközelebbi választásoknál ezen párt roppant kisebbségben marad. Egnéhány legitimista szintén buzgódik mellettünk. Itt csak békét akarnak s a *börszfolyam* (börsours) emelkedését, — revolutio bizonyosan nem lesz.

»Németországban az osztrák és Poroszország közti barátság tökéletesen megszűnt, a porosz király az austriai protestatiók s diplomaticus lépések dacára rövid idő mulva német császár, mind a mellett currentáltatja a magyarokat, kik tán Poroszthonnak vennék utjokat. Jordánt is elfogták, de kiszabadult. Szabó remélem, megérkezett nállatok.

»A brüsseli congressusnak nem lesz semmi eredménye, Austria csak az 1815-iki béke alapján akar abban részt venni. Szalay egyébiránt ott van s teszen a mennyit tehet.

»A német democratá lapok s valamennyi austriai lap szidják Windischgrätzet, hogy összeköttetésben [van], a mint ő[k] mondják, a magyar aristocratiával. Az 1848-ik előtti állapotot vissza akarja hozni s az ország integritását nem bántja. Kiss Niki útban van Olaszország felé. Jellachichnak van itt egy agense, Berlich, ki a democratákkal coquetirozgat s mind a mellett Apponyinnál ebédelget. A szeb agens Herkalovics valóságos marha. Isten áldjon. Barátod P[ulszky].«

PULSZKY FERENCZ.

IRODALMI HIREK.

— A MAGYAR TUD. AKADÉMIA I. osztályának e heti ülésében BARNÁ FERDINÁND I. tag egy a mult század végén élt magyar nyelvész művét ismertette, mely az erdélyi nyelv-művelő-társaság első és egyetlen kötetében 1796-ban jelent meg. Szerzőjének nevét a felolvasó meg nem mondhatja, csak gyanítja, hogy az a társaság titkára, Aranka György volt. E mű csak a nyelv legmagasabb elveivel foglalkozik, csak vázát adja a magyar nyelvnek, de nézetei mindig oly helyesek, hogy nem egy kérdéshez, mely legújabb időben foglalkoztatta még a magyar nyelv-

szeket, a megoldás biztos kulesát szolgáltatja. Egy tökéletes nyelvmester (nyelvtan) megírásáról szólva, tiltakozik minden újítás ellen; a nyelvtanírónak tisztában kell lennie az iránt magával, hogy senkinek sem állhat jogában a nyelvet szabályozni, jobbitani, újításokkal ékesítenni, mivel nem a grammatikából kell nyelvet csinálni, hanem nyelvből grammatikát. — Ezután SIMONYI ZSIGMOND terjesztette elő jelentését a nyelvtörténeti szótárról. Ennek már körülbelül $\frac{3}{5}$ része elkészült s remélhető, hogy az egész munka rövid idő alatt teljesen be lesz fejezve. A vállalatot, mely kezdetben magánosoktól indult ki, később az akadémia vette kezébe. Ennek a szótárnak, melynek Simonyi egyik fődolgozó-társa, ismertette felolvasó történetét, valamint a sok nehézséget, melylyel a szótár szerkesztése jár. A szótár előkészítése 7 évet tett igénybe, 5 évet igényel az anyag feldolgozása, úgy hogy a 11 év előtt megkezdett munka 1885. év végén fog teljesen elkészülni. Ezzel az ülés véget ért.

— A KISFALUDY-TÁRSASÁG e hó 6-án GYULAI PÁL elnöke alatt *zárt ülést* tartott, melyen első sorban a pályázatok fölött döntöttek. A Lukács Krisztina-féle pályázatra (vig eposz s egy magyar nő életrajza) beérkezett pályaművek közül egy sem felelvén meg a kellékeknek, a *pályadíj nem adatik ki*. Ezután a következő *új pályakérdések* tűzettek ki: I. Kivántatik forrástanulmány alapján, a *magyar játékszin története*, kezdetül fogva a pesti nemzeti színház megnyitásáig. Jutalma, fele részben a budapesti nemzeti színház alapítványából, 200 arany. Benyújtásának határideje 1884. nov. 30-ika. — II. Lukács Krisztina-jutalom (1883-ról): kivántatik egy *víg eposz*. Jutalma a Lukács Mór által nevének, Birly Krisztinának emlékére tett alapítványból 500 ft. Benyújtásának határideje 1884. november 30-ika. — III. Lukács Krisztina-jutalom (1884-re); kivántatik *Kisfaludy Sándor életrajza és munkáinak kritikai méltatása*. Jutalma a fentemlített alapítványból 500 ft. Benyújtásának határideje 1884. november 30-ika. — IV. Lukács Krisztina-jutalom (1885-re): kivántatik egy nagyobb *magyar történeti novella* vagy *kiseb magyar történeti regény*. Terjedelme lehet tíz-husz iv. Jutalma a Lukács-alapítványból 500 ft. Benyújtásának határideje 1885. november 30-ika. — A pályakérdések kitűzése után megállapították a február 10-iki ünnepélyes *nagyülés programját*. A program a következő: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Emlékbeszéd Greguss Agost fölött BEÓTHY ZSOLTÓL. 4. »Becsületbíroság« elbeszélés MIKSZÁTH KÁLMÁNTÓL, felolvassa GYÖRNY VILMOS. 5. »Haltottak törvényszéke« költemény SZÁSZ BÉLÁTÓL. 6. »Gyümölcsösben« költemény GYULAI PÁLTÓL. — Vége a könyvkiadó bizottsághoz (Mailáth György helyébe) GYULAI PÁL, bizottsági tagul pedig CSAPÓ VILMOS választott meg. A jövő évi költség megállapítása után az ülés véget ért.

— A KIRÁLYHYMNUSZ szövegére hirdett második pályázat is *meddő* maradt. A Petőfi-társaság tagjaiból alakult bíráló bizottság a 121 mű közül egyet sem talált a jutalomra érdemesnek.

— KVASSAYNÉ-KÚN MELANIE »Sötét pontok« című 2 kötetes regénye a napokban jelent meg Aigner Lajos kiadásában. Az érdekes mű ára 2 ft.

— TÓTH KÁLMÁN SIREMLÉKE már munkában van. A tervet KAUSER JÓZSEF ismert műépítész készíté s kis mintát is öntetett róla. Magas, gulaszerű emlék lesz fekete sientből, ékítve a költő arczképével, melyet Huszár Adolf fog mintázni. Az emlék a nyár végére készen lesz. Tóth Kálmán szülőházát is még ez évben, május hó 22-én, emléktáblával fogják megjelölni. Ez alkalommal a Baján működő szoborbizottság nagy ünnepélyt rendez. Maga az emléktábla sürke márványból készül, a következő felirással: »Itt született

Tóth Kálmán a költő, 1831. márczius hó 30-án. A kitűzött napon a költő szülőháza előtt az emlékbeszédet egy e czéla felkérő irodalmi férfi fogja tartani. Ugyanaz napon díszbéd lesz a bajai lövészegylet helyiségeiben, este pedig a fővárosi művészek és helybeli műkedvelők közreműködésével hangverseny, melyet táncvizsgálat fog bezárni.

— MICHELET emlékiratainak első kötete, »Ma jeunesse«, f. hó 9-én fog megjelenni, Michelet halálának évforduló napján. A munka nem tartalmaz rendszeres önéletrajzot; a híres történetíró csak bizalmas jegyzeteket és rövid tanulmányokat írt, és ezekből könyvet szándékozott összeállítani. A halál megátolta ebben és most özvegye állította össze e jegyzeteket.

— CARMEN SYLVÁRÓL, a londoni Royal Theatre-ben »Neaga« című új dalmű fog színe kerülni. A műnek csak szövegét írta Carmen Sylva; zenéjét pedig Hallstroem Iván, svéd zeneszerző.

— A MONTENEGROI FEJEDELEM drámájáról a következőket írják: »A Balkanska Czaricza« című dráma a 15-ik század második felében törökök és montenegróiak közt vívott harcok egy episdját tárgyalja, a melynek emléke a montenegrói nép epikai énekeiben él. A műben a dictio igen szép és lendületteljes, de a párbeszédek a cselekvény rovására igen hosszadalmasok. Ennek magyarázata az, hogy a költemény két évvel ezelőtt még drámai költemény volt, mely lassankint öt felvonásos drámává fejlődött. A levelező hozzászól, hogy Miklós fejedelem jelentékeny tehetségű lyricus, balladáit is költői becsűk, de ezeket nehéz volna összegyűjteni.

MOSONYI MIHÁLY ISMERETLEN MŰVEI.

A »Budapesti zenekedvelők egylete« Mosonyi Mihálynak, egykori karmesterének számos művét bírja levéltárában, melyekre az »ismeretlen« megjegyzés ráillik, köztük terjedelmes vezérkönyveket részint cosmopoliticus, részint magyar stylusban írva, melyek soha előadásra nem kerültek és melyekről életírói sem tesznek említést. *Bellovis* karnagy ur szívességének köszönhetem, hogy ezen műveket áttanulmányozhattam. Hálás feladat lesz az 1870. évi október 30-án elhalt jeles zeneköltőnk emléket ezen művek megbeszélése által is megújítani és mindenekelőtt egy-két tévedést helyreigazítani, mely id. *Abrányi* Kornélnek Mosonyiról írt, különben jeles könyvében előfordul. Így téved *Abrányi*, midőn az akkor még *Brand* néven ismeretes zeneszerző »*Kaiser Max auf der Martinswand*« című operájáról szólva és megemlékezve arról, hogy azt Weimarban előadásra hozni nem sikerült hozzá teszi, hogy »*Brand családosi és önbizalmatlansági harcában annyira ment, hogy nemcsak kérdéses dalművet, hanem minden egyéb cosmopoliticus irányú kéziratait is a lángok áldozatiul dobta.*« Mert nemcsak a kérdéses dalmű, hanem egyéb cosmopoliticus kéziratok is legnagyobb részben a zenekedvelők egyleti könyvtárában megvannak. Egy második tévedés az, hogy Mosonyi az 1858—1859-iki években nem foglalkozott volna zeneköltéssel, mert ép ez évekből való — a mint ez Mosonyi sajátkezű feljegyzéseiből kitűnik — legjelesebb magyar stylusban írt műve: »Tisztulás ünnepe az Ünge-nál«, melynek vezérkönyve és zongorakivonata szintén az egyleti könyvtárban feltalálható. — Az álta-

lam átnézett művek Mosonyi fáradhatlan szorgalmáról és kiváló zenei képzettségéről tesznek tanúságot. Gyönyörű kezeirása és művei keletkezési éveinek, sőt egyes részletekben a nap és óranak is minutiósus feljegyzései igen könnyítik a tanulmányozást és művei chronologicus rendezését, mely utóbbi különösen Mosonyi műltatásánál felette fontos. — Az 1858. előtt és után írt művek ugyanis élesen megkülönböztetendők egymástól. Az előbbieken a cosmopoliticus zenész, a classicusok mintája után induló *Brand*, az utóbbiakban a magyar zeneszerző Mosonyi tűnik élénk, ki szóval és tettel fáradozik a magyar műzene létesítésén és emelésén. Mindkét irányban felismerjük benne a sokat tanult, művelt zenészt, de sikeresebb működésének második stadiuma, midőn szakítva a multtal, a classicusok meddő utánzásával, kizárólag a magyar zene művelésére határozta el magát. Mosonyinak az egyleti könyvtárban levő művei majdnem minden nagyobb zenei műformára kiterjednek. Van ott opera, symphonia, templomi- és kamarazene, kantáté, zongoraverseny stb. Könyvembe áttekintés végett chronologicus rendben sorozom őket, mint következők:

1. Grand Duo à quatre mains dédié à son ami Charles Turányi (Réthfalu. 1837).
2. II-dik Négyes (G-moll) (Rúma 1839. átdolgozva Pesten 1845).
3. Mise (C-dur) (Réthfalu. 1840).
4. Nyitány zenekarra (Réthfalu. 1841—42).
5. Sextett (Vonós-hatos) (Pest. 1844).
6. Zongorahangverseny (E-moll) (Pest. 1844).
7. Ehhez külön Septett-kiscret.
8. »Pater noster«.
9. I-ső Symphonia (D-moll).
10. »Kaiser Max« opera (Pest. 1856—57).
11. »Tisztulás ünnepe az Üngnél«, kantáté ének- és nagy zenekarra. (Pest. 1858—59).
12. Ugyanaz zongorakivonatan.
13. »Hódolat«, nagy zenekarra (Pest. 1860).
14. »Szép Ilonka«, zongorakivonat (Pest. 1861).
15. Nagy induló »Álmos operából« (Pest. 1862).
16. »Szentelt hantok«, kantáté ének- és zenekarra (Pest. —).
17. »Dalra magyar«, kantáté ének- és nagy zenekarra (Pest 1869).
18. Ugyanaz zongorakivonat.
19. »Római hymnus« és »Marseillaise« hangszerelése (Pest 1869).
20. »Kantáté a zenekedvelők dalesarnokának megnyitási ünnepére« (Pest 1870).
21. Gróf Batthyány Lajos emlékének, kantáté ének- és zenekarra (Pest 1870. utolsó műve).

Ezen kívül az egylet még számos általa írt másolatait bírja Beethoven, Mozart négyeseinek, Weber »Bűvös vadász« nyitányának stb., melyek autodidacticus szorgalmának szép jelét adják. Költay ur egyleti tag birtokában van még 6 vonós-négyese is. »*Álmos*« operájának hollétéről nincs tudomásom és arról sógora Weber Gusztáv ur sem tudott felvilágosítást adni. A már említett indulón kívül annak az egyleti könyvtárban sincs nyoma; — valószínűleg a nemzeti színház levéltárában várja a feltámadást. — A felsorolt művek közül csak »Szép Ilonka« és »Hódolat Kazinczy F. szellemének« című művei jelentek meg nyomtatásban, a többieket a feledés fátyola fedi. — És mégis mennyi tehetség és fáradtság, mennyi munka és életerő nyugszik ezen előttem felhalmozott művekben! Buzgó törekvéseimnek egész láncozolata 23 éves korától fogva haláláig. — Cosmopoliticus művei magukon hordják classicus tanulmányainak bélyegét. Mosonyinak egyik főelve volt, hogy főleg a classicus minták utánzása által szeresheti meg a zeneszerző

technikai kinűvelését. E czélból a classicus zeneirők négyeseit és symphoniáit nem csak elméletileg tanulmányozta, hanem azok egyes szólamaiból összeírta a vezérkönyvet és ismét a vezérkönyvből kiírta az egyes szólamokat. Gyakran pedig — különösen Beethoven négyeseinél — csak 3 szólamot írt ki, a 4-iket hozzá komponálta és nagyon örült, ha csak egynehány taktus is Beethovenéhoz hasonlított. Ezen módszert ajánlotta tanítványainak is. »Unalmas és sok időt igénylő munka« — szokta mondani — »de e nélkül nehezen válhatik valaki mesterré a zeneköltés technikájában«. Mosonyi ezen módszere könnyen felfoghatóvá teszi kiváló képzettségét a zeneszerzési technika, a polyphonicus szólamvezetés és hangszerelés tekintetében, de egyszersmind azt is, hogy miért nélkülözik, kivált első cosmopoliticus művei az eredetiséget és a phantasia szabad röptét. Mosonyi autodidacta volt és mint ilyen, kezdetben a classicus mintákban találta egyedüli támaszát. Ugyanazon jelenség, melylyel még a zene legnagyobb geniusainál is találkozunk, kik eleinte szintén elődjeiket utánozták és csak későbbben fejlesztették ki tulajdon, sajátos stylusaikat.

Mosonyi stylusa két nagy fejlődési stadium ment keresztül. Az elsőben egészen a classicus mintája szerint dolgozik, másodikában pedig a nemzeties irány mellett az új német iskola és különösen *Liszt* Ferencz művei hatottak reá leginkább. — Classicus formában és szellemben komponált fentebb felsorolt művei közt kiválóan érdekes a »Sextett« (2 hegedű, két mélyhegedű és két gordonka számára), mely nemcsak thematicus feldolgozás, de conceptio tekintetében is műveinek egyik gyöngyét képezi. Négy tétellel közül az első és a »Valpurgisjé« felirattal ellátott »Scherzo« maradandó becsűk. A kamarai-zene iránti előszeretetről és e stylusban gyökörtségéről tanuskodik a II-dik négyes is (lágú G-ben). Kevesebb eredetiség jellemzi a »Symphoniát«, mely thémáiban és hangszerelési combinációiban majdnem teljesen Beethoven II-dik Symphoniájára támaszkodik. — Az egy tételű zongorahangverseny zenekarkiscrettel, valamint a 4 kézre írt kettős mutatják, hogy Mosonyi azok megírásánál még a *Hummel*-féle iskola befolyása alatt állott. A brilláns passage-ok hosszú láncozolata vonul át ezen műveken, csak itt-ott félbeszakítva az orchester rövidleleketű tétellei által. Elavult forma, mely a mai ízlésnek és haladottabb zongoratechnikának már többé meg nem felel. A szépen dolgozott »Nyitány«, valamint a »Marseillaise« és »római hymnus« pompás hangszerelése mellett még kiváló figyelmet érdemel templomi zenéje, mely az egyleti gyűjteményben a »Pater noster«-en kívül kemény C-ben írt miséje által van fényesen képviselve. Értékessé teszi ezen misét a hagyományos templomi-zenestylus megtartása, a gazdag ellenpontozati feldolgozás, mely különösen a »Credo« fugájában mesteri kézre vall.

A »Kaiser Max auf der Martinswand« című opera »Álmos« operáján kívül, melyet azonban, mint említém, felfedeznem nem sikerült, — Mosonyinak legterjedelmesebb műve. A német nyelven, bizonyos *Pasqué* által írt szöveg 3 felvonásban adja az I. Miksa német császárról fentartott, ismeretes történeti adomát, mely szerint az egyik tiroli utazása alkalmával vadászat közben »Martinswand« nevű merdek hegyre ért, a honnan ismét leszállani nem birt, míg egy bátor tiroli leány által megmentetett. Ezen, egy szerelmi epizóddal és Bruno nevű vadászlégény ármánykodásával megtoldott cselekvény képezi Mosonyi könyven folyó zenéjének bázisát. Már a szöveg szerkezete is felfoghatóvá teszi azt, hogy miért nem adatott elő soha ez opera. Az 1-ső és 3-dik felvonás egyes jeleneteiben és a szereplők jellemzésében nagyon emlékeztet Weber »Bűvös vadász«-ára. A második felvonás pedig csupán a »Martinswand«-on levő Miksa császár solojelenetéből áll — oly szerkezeti

hiba, melyet sem a jelenet végén fellobbanó »görög tűz«, sem a Mosonyi által nagy leleményességgel alkalmazott hangszerezési effektusok (harangszó, a hogy aljáról felhangzó chorus stb.), nem képesek kiegyenlíteni. Mosonyi ez operában, már a szöveg által is indítottva, *Weber* »Bűvös vadász«-át vette mintául. Melódiái egészen a Weber-féle szabással bírnak, egyszerűek és népszerűek. Zenéje csak néhány jelenetben emelkedik igazi drámai hatásra, de ezen jelenetek is elégségesek arra, hogy Mosonyi nagy tehetségét e téren is igazolják. A mi valóban meglepő: az, átlátszó, az egyes jeleneteket és személyeket híven karakterizáló hangszerezése, a magánének és a karnak hatásos alkalmazása. Sajnos, hogy a zeneszerző tehetségét ily, a színpadi előadásra alkalmatlan szöveg megzenésítésére pazarolta. Daczára *Liszt* Ferenc pártoló törekvéseinek, nem sikerült Mosonyinak ez operát — a mint tervezve volt — *Weimarban* színre hoznia. A milyen lesújtó volt ezen fordulat Mosonyira, ép oly áldásos volt további művészeti életére. — Ez időtől fogva majdnem kizárólag magyar zenével foglalkozott és ezen téren nagy siker koronázta működését. — Eltekintve a nyomtatásban megjelent és előadott magyar műveitől (»szép Ilonka«, »ünnepi zene«, »pusztai élet«, »magyar gyermekvilág«, »gyászhangok«, »tanulmányok a magyar zene képzésére és előadására«), valamint számos magyar dalaitól és átirataitól, az előttem fekvő magyar kantátékban, a nemzeti rythmust oly eredetiséggel, oly érett művészeti formában kezelte, mint előtte senki más. Ő is a népdalra támaszkodik, mint kiindulási pontra, de szélesbíti annak keretét és finom harmonizálása és hatásos hangszerezése által nemesbíti azt. — Kiválóan tapasztalható ez eljárása legjelesebb magyar művében: az ének- és nagy zenekarra írt »Tisztulás ünnepe az Ungnád 886. esztendőben«, című kantátéjában. *Kazinczy*-nak alkalmas szövegét alig lehetett volna jobban és a nemzeti szellemnek megfelelőbben megzenésíteni. A mű egy erőteljes zenekari bevezetésből és 5 énekrészből áll, magánének és karok számára. Hazai zenegyuleink figyelmébe ajánlom e művet, melynek előadása a legszebb sikert ígéri. Hasonló kitűnőséggel, mint ezen művében, kezeli Mosonyi a magyar rythmust kisebb terjedelmű kantáté-iban (»Szentelt hantok«, »Dalra magyar«, »a zenekedvelők dalcsarnokának megnyitási ünnepe«). Igen érdekes Mosonyi azon eljárása, mely szerint a »Hódolat« című magyar stylusban írt zenekari darabjában a címbalmot is mint kiegészítő hangszert alkalmazza és ettől a jogosultságot sem lehet eltagadni. Mindezen nemzeti stylusban írt művei bizonyítják, hogy Mosonyi a magyar műzene valóságos megeremtője és sikeres művelője volt. Mint ilyen megérdemli, hogy zenei működésének teljes képe nyújtassék, hogy működésének minden stadiuma kellő világosságba helyeztessék és hogy az utókor helyrehozza azt, a mit a kortársak Mosonyi iránt megtenni elmulasztottak.

DR. STEIGER LAJOS.

ZENÉSZETI HIREK.

~ A MISKOLCZI ORSZ. DALÜNNEPÉLY versenyére kitűzött münégyes pályázat nem vezetett eredményre. A beérkezett huszonegy versenymű közül a bírálók öt művet abszolút becsűnek találtak ugyan, de a díj kiadása iránt nem tudtak megegyezni, mert egy részük a 21., a másik a 20. szám alattinak adta az elsőseget. Az orsz. központi választmányának csütörtökön tartott ülésében id. ABRÁNYI Kornél titkár előterjesztvén a bírálók véleményét, dr. HUBAY Károly választmányi tag ajánlatát fejezte ki a fölött, hogy a bíráló bizottság az abszolút becsű pályaművek egyikének nem adta ki a díjat. Nézete szerint a

bírálók — szabályzat nem léteztvén — önkényűleg járnak el, s ez által a hazai tehetségek elkedvetlenítésére szolgáltatnak alkalmat. A választmány ennek következtében kimondja, hogy a pályázat szabályoztassék és legközelebbi miskolczi közgyűlésen konkrét javaslatot fog beterjeszteni. Miután az idő rövidsége nem engedi újabb pályázat kihirdetését, a választmány HUBER Károly dalárszövetségi karnagot kérte fel a versenynégyes megírására, ki azt készséggel elfogadta s megígérte, hogy a művet nyolcz nap alatt beszovalgaltatja, úgy hogy az márczius hó közepéig már a taggyuletek bírókában leend. Az összeloadás darabjainak megállapítására bizottság küldetett ki, mely ERKEL Ferencz, HUBER Károly, ZIMAY László, ENGESZER Máttyás, ABRÁNYI Kornél urakból áll. A király-hymnus szöveg-pályázatot illetőleg a titkár felolvasta a »Petőfi-társulat« átiratát, mely szerint a nevezett társulat kebeléből kiküldött bíráló-bizottság a beérkezett költemények között egyet sem talált a kitűzött pályadíjra érdemesnek.

~ PASSY-CORNET asszony énektanárnő, f. hó 3-án rendezett zene-matiné-jában egy-néhány tehetséges növendékét mutatott be válogatott hallgatóságának, melynek soraiiban Trefort miniszter, Haynald érsek, Apponyi gr. és számos zenebarát foglalt helyet. A fiatal hölgyek közt *Ferusalem* Julia és *Krivácsy* Gizella k. a. váltak ki coloratur-énekekben tanúsított készütségük által; *Rossini* »Stabat-Mater«-jének kettősét igen szépen énekeltek *Rotter* Gizella és *Morgenstern* Celia k. a.; *Schulz* Leontin k. a. csinosan énekelte a »Zsidónő« románczát. Az énekszámokon kívül volt egy pár instrumentális darab is: *Major* Gyula ur *Mayer* Hermina k. a.-al együtt előadta a saját szerzeményű »Traumbilder« című érdekes zongora-darabját, majd *Ferusalem* Emil fiatal hegedűs, (*Ridley* tanár tanítványa) *Vieuxtemps*-tól a Ballade és polonaise-t adta elő meglepő tisztasággal és biztossággal.

~ A BUDAI ZENAKADÉMIA múlt héten saját helyiségeiben házi hangversenyt adott, mely szépen sikerült. Többnyire a tanárok és tanárműk töltötték be a kissé hosszúra nyúlt műsor számait. Ily alakban nem tartjuk ezen házi hangversenyeket célirányosoknak; a budai zenekadémia zeneiskola első sorban, s ennek tartozik megfelelni, a házi hangversenyeken tehát a tanítványok haladásáról kell meggyőződést szereznünk, nem pedig a tanárokról. Vegyen példát a zenekadémia a nemzeti zenede hangversenyek, melyeken mindig az előhaladott tanítványok szerepelnek és a közönség meg a kritika meggyőződést szerezhethet magának a helyes oktatásról.

~ A PESTI NEMZETI DALKÖR a héten sikerült dalestélyt rendezett, melyen a régi gárda összes tagjai jelen voltak s válllvetve buzgólkodtak a fiatalokkal, a műsor számainak érvényre emelése körül. A dalkör most nagyon jó hangokkal rendelkezik s száma nézve is megerősödött.

~ HUBER KÁROLY orsz. dalárszövetségi karnagy egy »Ferencz-József« magyar király-indulót szerzett férfi-négyesre zenekarkisérlettel, mely a miskolczi orsz. dalárünnepély összeloadásán fog előadatni.

~ BRAHMS János legújabb (III.) szonfoniájáért SIMROCK berlini kiadótól 36,000 márká tiszteletdíjat kapott. Ez a legmagasabb tiszteletdíj, mely valaha zenekari mű számára adatott; csak hirneves zeneszerzők operái kelték el magasabb árakon. Zenekari művek előadási jogát azonban korántsem szokták oly összegeken megszerezni, mint az operákat. Legtöbb esetben a kiadónak be kell érnie avval, hogy az illető társulatok a vezérkönyvet veszik meg és mérsékelt számú szolomat, külön díjat az előadási engedélyért alig szoktak fizetni. Kivételt e szabály alól tesz a londoni »PHILHARMONIC SOCIETY«, mely alapszabályai

értelmében arra kötelezte magát, hogy minden általa előadott zeneműért a szerzőnek, vagy a jogosított kiadónak illő tiszteletdíjat fizet. A zenekari művek kiadója csak a szonfona-kivonatok eladásából várhatja kiadásainak megtérítését. Képzeltető tehát, hogy mily kelendősegre számíthat a BRAHMS-féle szonfonia kiadója, ha annak kiadásába — a tiszteletdíjhoz hozzá számítva az előállítást, ugy-szintén a zongora-kivonat költségeit, — legalább 60,000 márkát bele fektet. — BRAHMS-nak ezen új szonfoniája valódi diadalutal tesz Németország nagyobb városaiban. Január 18-án *Wiesbadenben* adták elő; 28-án *Berlinben* a szerző személyes vezénylete alatt; február folyamán *Drezda* és *Lipcsé* kerül sorra.

~ A BÉCSI ZENEKEDVELŐK TÁRSULATA kebelében alakult bizottság, Hellmesberger, Fuchs, Brahm, Gericke, Krenn és Weinwurm urak, az 1883-ik évre hirdett »Beethoven«-zeneszerzési díjat 500 fitnyi összegben HERZFELD Viktornak ítélte oda, GRILLPARZER drámájához »Der Traum ein Leben« irt zenéjéért. A fiatal zeneszerző, ki jelenleg a lipcsei színháznál mind második karmester működik, magyarországi származású; atyja, lovag HERZFELD József, az 1873-iki bécsi világtárlaton a hangszer-kiállításán, különösen régi, értékes hegedűk összegyűjtése és azok valódiságának megállapítása körül szerzett magának érdemeket.

~ A BÉCSI CONSERVATORIUM-nak a lefolyt 1882/83-iki tanévben 733 tanítványa volt, ezekből 398 esik a zongoraosztályokra. A lipcsei conservatoriumnak ugyane tanévben 450 tanítványa volt, a legmagasabb szám, melyet ezen immár 40 éva fennálló elsőrangú intézet eddig felmutathatott.

~ MASSENET operája »Herodiade«, mely a mi operánkban is megfordult, kétes sikerrel, végre mégis csak *Párizsban* is színre került, de nem a nagy operában, melynek szánva volt, hanem az — »Opéra Comique«-ban. Addig is, míg párisi levelezőnk kimerítő tudósításával fogunk szolgálhatni, az előttünk fekvő bírálatokból constatálhatjuk, hogy Massenet operája nem aratott feltétlen, teljes győzelmet még hazájában sem, hol a zeneköltő iránt a legmelegebb rokonszenvel viseltetnek. A párisi kritika elismeréssel emlékszik meg a mű egyes szépségeiről, azonban kénytelennek érzi magát tiltakozni a »néha a kegyetlenségig fokozott lármás zene« és a »hangszerezésben mutatkozó különczködés ellen, mely idővel nagyon is fárasztóvá lesz.«

~ SCHUMANN-nak Manfréd-zenéjét adták elő a párisi Châtelet-hangversenyek egyikében. A fenséges mű teljes sikert aratott. Majdnem minden egyes számot ismételni kellett. Az előadás, COLONNE vezénylete alatt, minden tekintetben kitűnő volt. Ugyanezen hangverseny-társulat pár évvel ezelőtt hasonló lelkesedés mellett Schumann *Faust* zenéjét adta elő, még pedig öt egymásután következő hangverseny-estén.

~ A BRÜSSELI »LA MONNAIE« színházban Angelo NEUMANN operatársulata WAGNER »Nebelung-gyűrű«-jét adja elő, még pedig megrövidített alakban. A tetralógiának első része, a *Rheingold*, elmarad és így az egész nagy mű mint *trilogia* jelentkezik. Ez az első nevezetes megcsonkítás, melyet WAGNER halála óta a tetralógián eszközöltek. Meg vagyunk győződve, hogy ez csak az első lépés; nemsokára fogjuk hallani, hogy a *Walküre*-ből a második felvonás, vagy legalább annak kétharmada, a *Sigfried*-ből másfél felvonás elmarad, a *Götterdämmerung*-ból pedig legalább a fele lesz törölve és így könnyen megérhetjük, hogy az egész trilogiát két mérsékelt színház-estén át fogjuk élvezni, a mi igénytelen nézetünk szerint csak a műnek javára fog válni.

~ ANGLIA-n teljes erélyvel és jelentékeny eszközökkel fáradoznak az angol nemzeti opera létrehozásán. Charles ROSA hir-

neves kamagy vezeti a próbákat a londoni *Drury-Lane* színházban megnyitandó angol *opera-stagione* számára. Az évad husvét hétfőn indul meg BALFE ismeretes operájával: »*The bohemian girl*« (»A cigányleány«). Főújdonság lesz Stanford operája: »*The Canterbury Pilgrim*«. A zenekart RANDEGGER fogja vezetni, első énekesnőnek ROZE k. a. van szerződötve.

~ AZ OPERA IDŐTARTAM SZERINTI MÉRVE. Nehéz dolog volna az eddig ismert operákat értékük szerint mérlegelni; egyszerűbb az összehasonlítás, ha időmérték szerint állítjuk egybe a nevezetesebb dalműveket: A leghosszabb opera »*Tell Vilmos*«, időtartama 4 óra 50 perc. Utána következnek »*Ördög Robert*« és »*Cyprosi királyné*« (Halévy műve) 4 óra 45 perc; »*Afrika nő*« 4 óra 40 p.; »*Faust*«, »*Hamlet*«, »*Hugonották*« 4 óra 25 p.; »*Zsidónő*« 4 óra 20 perc; »*Charles VI.*« (Halévy), »*Prófeta*« 4 óra 15 p.; »*Romeó és Júlia*«, »*Aida*« 4 óra; »*Pül és Virginia*« 3 óra 35 p.; »*Alarcos bál*«, »*Kegyezcso*« 3 óra 25 p.; »*La Reine de Saba*« (Gounod), »*La Perle de Brésil*« (David) 3 óra 10 p.; »*A porticiú néma*«, »*Troubadour*« 3 óra; »*Martha*«, »*Bűvös vadász*« 2 óra 45 p.; »*Lucia*« 2 óra 40 p.; »*Traviata*«, »*Rigoletto*«, »*Alvajáros*«, »*Don Pasquale*« 2 óra 30 p.; »*Elisir d'ancora*« (Donizetti) 2 óra. — A játékos operák (*opéra comique*) közül leghosszabb »*Carmen*« 3 óra 40 perc; »*Mignon*«, »*Piccolino*« 3 óra 30 p.; ezután következnek: »*Sevillai borbély*« és a »*Korona gyémántja*« 3 óra 15 perc; »*Les Dragons de Villars*« (németül ezen cím alatt ismeretes: »*Das Glöckchen des Eremiten*«), »*Zampa*«, »*Szent-ivánéji álom*« (Ambr. Thomas műve). A »*Felér nő*« 3 óra 10 perc; »*Le Pri aux Clercs*« (németben: »*Der Zweikampf*«) 3 óra 7 perc; »*Le Cheval de Bronze*«, »*Girald*« (Adamtól) 3 óra; »*Fra Diavolo*« 2 óra 50 p.; »*L'Ombre*« (Flotow) és »*Dinorah*« 2 ó. 45 p.; »*Mirille*« 2 óra 40 p.; »*Az ezred leánya*«, »*Fekete Dominó*«, »*Richard Coeur de Lion*« (Grétry) 2 óra 15 p.; »*Le Chalet*« és »*Le Nouveau Seigneur de Village*« 1 óra 15 p.; »*Maître Patheline*«, »*L'Chien du Jardinier*«, »*Jeanette menyegzője*« 1 óra 10 p.; végre a legrövidebb tartamú operák: »*Le Maître de Chapelle*« és »*Bonsoir voisin*« című víg dalművek, melyek a t. cz. közönség türelmét csak 50 perczig veszik igénybe.

~ A HARMONIA MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK RÉSZVÉNY-TÁRSULATA idei közgyűlését f. hó 24-én vasárnap délután 3 órakor tartja saját helyiségében (váci utca 3.) BARTAY Éde társulati elnök elnöklése alatt. Ezen közgyűlésen megjelenhetnek és szavazattal bírnak mindazon részvényesek, kik két hónappal a közgyűlés tartása előtt már neveikre kiállított részvényeiket, esetleg meghatalmazványukat, az igazgatóság által megállapított minta szerint — legalább egy nappal a közgyűlés előtt a társulat pénztáránál letették.

ÚJ KÖNYVEK.

~ KLAUWELL OTTO »*Der Vortrag in der Musik*«. Versuch einer systematischen Begründung desselben zunächst rücksichtlich des Klavierspiels. Berlin und Leipzig. Verlag J. Guttentag. Tartalma a következő: Vortrag. — Begriff und Anforderungen des Künstlerischen Vortrags. — Modificationen des Tempos. — Modificationen des Stärkegrades. — Besondere Bemerkungen. — Vortrag eines Tonstückes im Grossen und Ganzen. A könyvecske kitünő pedagógiai tapintattal van írva s számos hangjegy-példákkal illusztrálva s elterjedése minél inkább óhajtható.

~ JADASSOHN S. *Lehrbuch der Harmonie*. Lipsce, Breitkopf & Haertel. A lipseai zenede tanára, kibén egyuttal jeles zeneszerzőt is tisztelünk, e művében oly vezérfonalat nyújt a zenelmélettel foglalkozók-

nak, mely nemcsak világos szerkezeténél és tömör, tartalmas előadásánál fogva, de azért is kiváló a maga nemében, mivel nem elégzik meg a szokott rövid példákkal, hanem minden egyes szabály után annak gyakorlati alkalmazását kidolgozott tételekben demonstrálja. A függelékben foglalt gazdag példatár nagyban emeli a könyv használatosságát.

A HÉT TÖRTÉNETE.

Feb. 1-7.

(Olga, színmű 4 felvonásban, írta IFJ. ÁBRÁNYI KORNÉL. — Az országos színésziskola előadása a várszínházban.)

Két év óta IFJ. ÁBRÁNYI KORNÉL egyik legtermékenyebb poétája a nemzeti színháznak. Beleunt-e a politikába? vagy beleszeretett-e a műszába? Ki merné biztossággal megmondani. Tény az, hogy nevével igen gyakran találkozunk a színlapon; és mindazok, kik igazságosak Ábrányi nagy tehetsége iránt, készséggel elfogják hínni, hogy e gyakori találkozás mindannyiszor nagy örömnökre szolgál.

E hó 1-én is az ő darabját néztük a nemzeti színházban; ez este adták először »*Olga*«-ját. A darab — mint már mult számunkban jelentettük — szép sikert aratott; és bizonyára még kedvezőbb fogadtatásban is részesül, ha az előadók némelyike jobban bízik benne. De az egyes részekben kifogásolható előadás nem vonhatott le annyit a darab fényes minőségeiből, hogy ezek hatása egészen eltempult volna. A darab mindvégig élénken érdekelte a közönséget, mely aztán nem is fukarkodott az elismerés jeleivel. Ábrányi Kornél ez este boldognak érezhette magát. És midőn arra gondolunk, hogy e boldogsága mily jogos volt és mily teljes mértékben megérdemelt: tollunk, melylyel a darab által bennünk keltett végső impressiót akarjuk tolmácsolni, meg-megáll. Mintha habozás fogna el bennünket, midőn e szavakat akarjuk leírni: »Ábrányi Kornél halad«. Nem fog ez a kitétel, mely oly jóakaróan, oly bátorítóan hangzik, sértőn bele csengni az összhangba, melyet az ünnepeltetű öröme kelt az író lelkében? szóval, ez a »vállvergető«, »protegáló« kitétel nem lesz-e kevés Ábrányi sikerével szemben?

Lehet, hogy kevés; lehet, hogy rosszul hangzik. De ha kevés és rosszul hangzik is, azért, hogy e helyt alkalmazzuk, nem bennünket terhel a felelősség. Visszahárítjuk e felelősséget magára az íróra, ki a műsát hűtlenül elhagyta, éven át elhanyagolta és csak oly későn tért meg ismét lábaihoz. A ki éveken át távol marad a productiótól, vagy csak hébe-korba néz kissé feléje, az később, midőn ismét komolyan tollhoz fog, kénytelen újra beletanulni az irodalom mesterségébe; és ez új »bojtárkodási« ideje alatt, kénytelen eltűnni, hogy azok, kik figyelemmel nézik, észrevegyék haladása minden egyes mozzanatát, és neki, ki már rég mester lehetett volna, e hosszantartóan bátorító szót kiáltás oda: »Csak előre! Már haladsz!« Ugy kell neki! Minek politikuskodik? A kit az Isten költőnek, az egész emberiség képviselőjének teremtett, az ne degradálja magát arra, hogy egy csomó zsiros oláh vagy vézna tót képét kívánja viselni az országában; a kinek az örök hírnév koronája adatott bölcsőjébe, az ne szálljon alá egész odáig, hogy egy miniszter vagy miniszterhétm ur uszályát viselje a közvéleményben. »A költő születik«; a politikus csak lesz. A ki amahoz a születési aristokrátiához tartozik, az ne áhitozza a »képződés« eme

demokrátiáját, mely mindenkinek nyitva áll, kinek pénze, bora és atyafisága van. Ha mégis megteszi, akkor később elnyeri méltó büntetését: a kritikusok azt kiabálják utána, hogy »halad«.

Ismételjük tehát, hogy Ábrányi Kornél nagyot haladt. »*Marianne*«-jában a drámaírás technikája tekintetében itt-ott egész ártatlannak láttuk. »*Csalhatatlan*«-jában már a tárgy megválasztása és kerethe való helyezése körül láttuk ügyeskedni. »*Olga*«-jában már mint a színpadi hatás ura és mestere tűnik fel előttünk. Megdöbbenünk azon a virtuozitáson, melylyel legérdekesebben bonyolított cselekvényének egyes jelentékenyebb pontjain a drámai helyzetet szemünk előtt kifejti és hatását ránk zúdítja. E hatásnak nem lehet ellenállni; még akkor sem, ha az ember a darab némely fogyatkozását felismerte, számba is vette. A néző rabja a szemei előtt lefolyó történet energiájának, és kötött kezekkel engedi magát vezetetni a költő génusa által, szívesen megbocsájtva ennek, hogy megállapított terveibe hébe-korba egy kis szeszélyt is vegyít.

Hol tanulta meg szerzőnk oly hamar a mesterség e legbensőbb titkait? Kihez járt iskolába? — A francziákhoz. És ezeknek iskolája kitünő. Azért továbbra is ajánljuk nagyra termett poétánknak ez iskolát. Nézzen körül benne! Meg fogja lelni ez iskola tanáiban az »egységes motívum« és a »drámai következetesség« törvényét is. Barátkozzék meg ezekkel; alkalmazza őket jövő darabjában azon kiváló szabályok mellett, melyeket már most is oly meglepő eredménnyel használt! Ha ezt teszi, egészen le fogja fejevrezni a kritikát, úgy hogy ez szabaddá lett kezeivel csak — kalapot fog emelni a magyar színirodalom új elsőrendű csillaga előtt, melynek neve: Ábrányi Kornél. —

Az országos színésziskola növendékei e héten a várszínházban előadták Augier »*A Forchambault család*« című színművét. Ez előadás nem keltett valami nagy véleményt a kiképzettésről, melyet a növendékek ez iskolában nyerne. Alig volt az előadók között egy-kettő, ki az »sz« betűt a színpadi acusticához mérve, helyesen tudta volna kiindani. Legjobbjan játszottak: REINER GIZELLA kisasszony (IV. oszt.), ki mint »Bernardné« szép alakító tehetséget mutatott és hatást is tett; és CSÁSZÁR (III. oszt.), ki »Leopold« szerepében tetszett. Császárnak magatartása elegáns; taglejtése természetesen finom, beszéde pedig jól tagolt és mindenütt kellő erővel szolgálja az értelmet. Ez ifjúból jó színész válhatik, ha oly szerencsés viszonyok között folytatja pályáját, melyek a művészethez szükséges komoly tanulmányokat megengedik. RÉTHEY (IV. osztály), mint »Fourchambault«, és BARCAY LUIZA (IV. oszt.), mint Blanche, megállták helyüket.

RF.

SZÍNHÁZI HIREK.

= A NEMZETI SZÍNHÁZ legközelebbi újdonsága OHNET »*A vashámos*« című drámája lesz, melynek első előadása február 22-re van kitűzve.

= A NÉPSZÍNHÁZ legközelebbi újdonsága BERCEK Arpád új népszínműve, »*A vén kápecz*« lesz, mely még e hó első felében kerül színpad. Ez ugyanazon darab, mely »Vásárfia« cím alatt mult ősszel nyújtott be a népszínházhoz.

= A SZÍNHÁZVIZSGÁLÓ BIZOTTSÁG e heti ülésében a nemzeti színházban újabb foganatosítandó némely biztossági intézkedések ügyét tárgyalta. A bizottság javaslata alapján a tanács határozatát már 1883. februárban kézbesítették a nemzeti színház intendatúrájának, hogy 1. az erkélyhez vezető utak szélesbítsenek, 2. a fűtési rendszer az egész színházban gyökeresen átalakítsák.

Most t. i. a színház alatt egy akna közepén áll egy kályha. Ezen kíván a bizottság változtatni. Az intendáns ur felfolyamodott a belügyministerhez e meghagyás ellen. A miniszter leküldte a folyamodást nyilatkozattétel végett a városhoz. A bizottság fentartotta egész összességében előbbi kívánalmait.

= A BUDÁN ÉPÍTENDŐ SZÍNHÁZ helyének kijelölésére vonatkozólag a közmunkatanács abban állapodott meg, hogy a színház a *fazekas-téren* építtessék. Habár ennek ellenében két észrevétel merülhetne fel, u. m. 1-ször, hogy a színházat folyó mentén építeni nem célszerű, 2-or, hogy a fazekas-téren a talaj nedvességénél fogva a súlyesztöt bajosan lehet megfelelőleg előállítani: a tanács az érintett megállapodáshoz, — figyelemmel arra, hogy Budán más alkalmas hely nincsen, — mégis hozzájárul. A mi a színház építési tervének kérdését illeti, erre nézve a tanács akkor fog véglegesen határozni, a midőn az építés végleg el lesz határozva; de már most figyelemzetit a fővárost, hogy szépészeti szempontból a homlokzatnak a Dunapartra kellene néznie, a mi mellett azon célszerűségi indok is szól, hogy ekként a nézőtér meg lesz óva a folyam mentén mindig erősebb léghezamától.

= A VÁRSZÍNHÁZ BÉRLETÉRE újabb pályázó akadt: Jakab Lajos székesfehérvári színházgató, ki e célból most Budapesten volt, hogy a szükséges lépéseket megtegye. Jakab Lajos nemcsak kellő anyagi biztosítékot képes nyújtani, hanem mint volt aradi művezető és mint székesfehérvári igazgató kiváló hivatottságot tanúsított egy nagyobb színházszakszerű vezetésére.

= DÓCZY LAJOS vigjátéka az »*Utolsó szerelmem*« a vidéken először Kassán kerül színre.

= SZÉKESFEHÉRVÁRRÓL írják, hogy ott a Jókainé ünnepélyt rendező bizottság nagyban folytatja előkészületeit; az ünnepély igen fényes lesz. Jókainé jövő hó 4-én utazik, férjével együtt oda; az előadás, melyben a művész nő főllép, 6-án lesz. A Jókai-pár négy napig szándékozik Székesfehérváron időzni. — Irják továbbá, hogy Csiky Gergely »*Csecczil házassága*« című színműve a székesfehérvári színházban, első előadása alkalmával szép sikert aratott. A cím szerepet Békéssy Róza nagy hatással játszotta. Az előadás sikeréhez játékkukkal hozzá járultak még: Benedek, Bokoly, Bács, Havasi és Püspöki.

= A NYITRAMEGYEI színházbizottság f. hó 5-én tartott ülésén Bogdy Alajos színházgatónak teljes melegegdedését nyilvánította ki, és a színházat a jövő évadra is 1000 forint szubvenzióval Bogdyónak adta ki. — PRIELLE Kornélia az első vendég a nyitramegyei új színházban. E hó 7-én lépett föl először a »Női harcz«-ban. Az érdeklődés a művész nő vendégszereplése iránt igen nagy.

= SZABADKÁN HEGYI ARANKA k. a. nagy sikerrel folytatja vendégszereplését. Midőn a »*Koldusdiák*«-ban lépett föl, oly nagyszámú volt a közönség, hogy a színpad között is kellett páholyokat rögtönözni. Kedden adták először »*Fedorát*«. Ebben a cím szerepet MÁRKUS ETEL k. a. játszotta nagy hatással. »*Lorisz*« szerepében KAZALICZKY Antal kapott sok tapsot.

= KOLOZSVÁRTI a spanyol »*Estudiantina*« vendégszereplés, nagy tetszés mellett, szorongásig megtelt nézőtér előtt. Az »*Ember tragédiája*«-ból pedig már folynak a próbák. E darab e hó végén kerül színre. JÁSZAI MARI asszony fogja benne az »*Évá*«-t játszani. Jászai onnan E. Kovács Gyulával együtt Debreczenbe megy vendégszerepleni. Irják továbbá, hogy a kolozsvári színházi körökben előkészületeket tesznek arra, hogy Jókainé asszony egy kolozsvári vendégszereplésre is felkérjessék.

= MÁRAMAROS-SZIGETRE a nyárra valószínűleg GERŐFI társulata fog menni. Gerőfi

csak az esetben nem nyerné el a szigeti színházat, ha CSÓKA, kassai igazgató óhajtaná azt elnyerni. Csókának, ki évek óta Szigeten nyaralt társulatával, azért adatik elsőség, mert ő a dűledező arénát a múlt nyáron saját költségén renováltatta. Csókának azonban, mint hírlik, más kilátásai vannak, s így minden valószínűség szerint Gerőfi lesz a szigeti színház.

= PÁPÁN a napokban SOLYMOSI Elek vendégszereplést nagy sikerrel, négyszer lépett föl, mind a négyszer zsufolt ház fogadta. Utolsó fellépétek még a zenekart is lefogalta a közönség.

= KRECSÁNYI IGNÁCZ színházszakszerű társulata Debreczenből Pozsonyba s onnan Nagyváradra megy, télen pedig — mint már említők — ismét Debreczenben fog játszani.

= GALLMEYER JOZSEF, a németek egyik legjelesebb színésznője és a bécsi népszínművek hősnőinek legkiválóbb személyesítője, e hó 3-án reggel 6 órakor halt meg 46 éves korában. Lipcsében született; maga ugyan mindig azt hitte, hogy brünni születésű és mikor Brümben volt, mutogatta is a házat, melyben állítólag született. Midőn azonban egyik férjhezmeneteléhez hivatalos okmányokat kellett szereznie, kiderült, hogy Lipcsében született. Atyját Tomaselli-nek hívták; később azonban mostoha atyja, Gallmeyer nevét vette fel. Már évek óta szenvedett altesti bántalmakban. Mielőtt Amerikába ment, könyörgött, hogy gyűjtsenek számára, mert adósságait ki kell fizetni, s Amerikába nem mehet, mert beteg; de mennie kellett, hogy meg tudjon élni. Midőn visszaérkezett, még betegbb volt; és azóta folytonos fájdalmak között játszott a színpadon is; míg végre betegsége ágyba döntötte. Haldoklása egy hosszú, fájdalomtelt zokogás volt. Nem egyszer kiáltott föl: »En soha életben nem bántottam senkit, mért kell hát így szenvednem!« S a szegény asszony azzal a sikolyal halt meg: »Segítség!« Semmi vagyon sem maradt utána. Sőt adósságai is maradtak, melyeket gyönyörű és igen értékes házi berendezésének elárulásából fognak fedezni. Végrendeletében, mely Gráczból van kelteve, csupán temetéséről intézkedik. Rendeli, hogy ne tegyék ravatalra, s ne engedjék a népet oda zarándokolni; kijelenti, hogy ne rakjanak koporsójára koszorút s a temetési szertartás a lehető legegyszerűbb és legcsendesebb legyen. Koporsójába nem kért egyebet tenni, mint a szűz Mária arczképét, melyet gyöngyvirággal és ibolyával vegyének körül és egy kis keresztet, melyet anyjától kapott, midőn először lépett föl. Nem akar a bécsiektől semmit; azt sem akarja, hogy a sírja helyét tudják; temessék őt közös gödörbe, s ne tegyenek sírja helyére emlékművet. Mily keserűség, mily kétségbeesés! Ki ismerne ez intézkedések megtevésében a híres »*fesche Pepis-re*, ki két évtizeden át annyi örömet, annyi vidámságot szerzett a bécsieknek és az egész világ németjeinek. De hát hiába! A szegény Gallmeyer-essillaga leáldozott a bécsi népszínművel együtt. Évek óta rimázkodott a kitűnő színész az írónak, hogy írjanak neki már új darabot; de ezek nem bíztak többé a műfajban, melyet, mint látszik, a közönség megelégtelt. Így tehát a divatból kiesett művész mindig jobban el lett feledve; utóljára a Burg-színházba akart szerződni; apró szerepekre mint mondá; csak annyit kívánt volna a színpadon szólni, hogy: »Marquise! Ime e levelet hozták!« De ez a reménye sem valósult. Utóbb kísérletet tett a bécsi Stadttheaterben, komoly anyaszerepben (a Serge Panine című drámában), de a bécsiek nem akarták komolyan venni; és ez a kísérlet fél bukással végződött. Ekkor aztán Grácza vonult vissza; és onnan hozták fel Bécsbe — meghalni. Vele a bécsi népszínmű utolsó támasza dőlt sírba. Az új műfaj — ha ilyen támad — új emberek lesz. A bécsi lapok a legmélyebb részvéttel és őszinte meg-

indulással gyászolják a nagy művésznőt. Nem tudnak betelni dicséretével, s életének minden egyes mozzanatára a legnagyobb lelkesedéssel emlékeznek vissza. Barátai nem vették végrehajthatónak utolsó akaratát azon részét, mely egy egyszerű temetésre vonatkozott. Azon nagy pompával temették el az elhunytat, mely őt a művészetben való jelentékeny állásánál és nagy érdemeinél fogva megillette. Atyja sírja mellé temették s a már ott álló emlékoszlop tövébe helyeznek egyszerű márványlapot, melyen az elhunyt művész neve lesz olvasható.

= WARSÓBAN újra megnyitották a múlt évben leégett Varietés-színházat. A közönség nagy lelkesedése közt folyt le az est; sokat tapsoltak és pedig nem minden tüntetési szándék nélkül. Ez a színház jelenleg egyetlen menhelye a lengyel művészetnek; és Oroszországban általán csodálják, hogy lehetséges volt a leégett házat oly hamar (egy év lefolyása alatt) felépíteni.

ÚJ VÉLEMÉNYEK A MILÓI VÉNUSRÓL.

Midőn 1820. április 8-án a legszebb Vénus-szobrot Milo szigetén feltalálták, a régészek és művészemberek talány előtt álltak. E talány immár hatvanhárom év óta foglalkoztatja őket, de biztos megoldását még mai napig sem találták meg. E hat évtized óta alig mult el egy év, melyben új könyv vagy értekezés ne jelent volna meg az antik-szobrászat e csodálatos remekéről. A főprobléma, — melynek megoldását a művészet tudománya mindig újra és újra kísérti meg, — tudvalevőleg a szobor kiegészítésében és a benne ábrázolt motívumok magyarázatában fekszik. Ha e szobornak megvannak karjai, midőn feltalálták, egy egész irodalom megiratlan maradt volna. Mióta a hetedik évtizedben járunk a szobor feltaláltása után, a buzgalom e tárgyban újra megélnéskült; 1880—1883-ig öt új munka jelent meg, melyben a probléma megoldását kísértik meg.

E munkák tartalmáról rövid tájékoztatás talán közérdekű lesz.

E munkák elsejtét egy igen jeles svéd festő írta, SALOMAN GESKEL Stockholmban, ki egyszermind tudós régész is. 1878-ban tette közzé sok metszettel díszített, terjedelmes művét »*La statue de Milo*«, első felét; 1880-ban pedig másik befejező részét. A bőséges vizsgálatoknak e műben letett eredménye a következő: A milói szobor nem a Vénust ábrázolja, hanem egyik alakja a Keos-i Prodikos (Kr. e. 400-ban) ismert allegorikai meséjét »*A választott Herkules*«-t ábrázoló csoportnak. Az ifjú Herkules és az erény nemtője tönkre mentek; az egész csoportból a kéj istemője maradt meg — a melósi szoborban. Ez a csoport a milói gymnasiumban állott; a helyet, hol a szobrot feltalálták, temetkezési helynek nézték; voltaképpen azonban nem más, mint a gymnasium exedrája. E vélemény megokolásától eltekinthetünk, mert Saloman már könyve közzététele után két évre egy 1882. szeptember havából kelt levélben kijelentette, hogy hypotézisét hibásnak tartja és le is mondott róla. Új véleménye, melyet könyve német átdolgozásában fog bővebben közölni, abban pontosul össze, hogy a milói szobor a fölemelt kezében gránátalmát tartó Vénust ábrázolja. Saloman tehát közeledik ebben TARRAL, PREURER, FRÖHRER és e sorok írójának »*A milói Vénus*«, 1879.) azon nézetéhez, hogy ama szoborban a Vénust kell látnunk, ki felemelt balkezeiben almát tart.

1882-ben három új kísérlet tétetett a mű megmagyarázására és kiegészítésére. Először is OVERBECK (Lipcseben) nyilvánított új véleményét a milói Vénusról »A görög Plasztika története« című jeles művében. Előbbi kiadásában Overbeck a Vénust egy csoport egyik alakjának vélte, mely csoport másik alakja Mars volt. Most egyes alakot lát benne, a Vénust, a mint egy pilaszterre támasztott paizsot fog fölemelt balkezelével és e paizsban, mint tükörben nézi magát. Véleményét Overbeck arra alapítja, hogy az a feliratos szoboralap, melyet a Vénussal együtt Párisba hoztak, mely azonban azóta elveszett és melyet ennél fogva csak Debay akkori festő-tanítvány rajza után ítélhetünk meg, okvetetlen a szoborhoz tartozott és a szobor talpát képező kőlap jobboldalt hiányzó részét képezte. Ezen hiányzó szoboralap-töredék közepén négyszegletű lyuk látható, ebbe volt a pillér beleerősítve, melyre az istennő tükör gyanánt szolgáló pajzsát támasztá. VALENTIN VEIT azonban az alább említendő, legújabb iratában alaposan megcáfolta Overbeck azon állítását, hogy amaz elveszett kőlaprész a szoborhoz tartozott és ennél fogva Overbeck minden következtetését is megerősítette. Ehhez járul még az is, hogy a szobor fejének állása, tekintetének iránya, arcának kifejezése nem igen illelnek össze a tükörözdéssel.

Erre HASSE C., boroszlói anatómia-tanár munkája következett, mely a szobor alapos anatómiai elemzését tartalmazza; és ez az elemzés jelentékeny szolgálattal tehet a szobor kiegészítésénél. Ezt az elemzést már husz év előtt véghezvitte TARRAL CLAUDIUS angol orvos, kinek munkái azonban az újabb elemzést nem tették fölöslegessé. Hasse vizsgálatainak fontos eredménye a karok tartásának megállapítása; e tekintetben Hasse — ki függetlenül dolgozott elődjétől — mégis lényegben egy véleményen van Tarral-lal. A vélemény így hangzik: A bal kar csak vállmagasságig volt fölemelve, a kar felső része vízszintesen oldalt volt kitarva; ezzel a kar alsó része, könyökben hegyes szöglet képezett, fölfelé irányult, úgy hogy a bal kéz homlok-magasságig jutott. A jobb kar a válltól lefelé irányult és keresztben a test előtt nyult át a baloldali ruhakészlethez. Hasse vizsgálódásainak ezen eredményét alig fogják többé megtámadhatni; és ezzel a szobor lényeges kiegészítése befejezettek tekinthető. A motívum és az alak helyzetének magyarázata tekintetében Hasse kevesebb szerencsével dolgozott. Véleménye szerint a Vénus azon perczen van ábrázolva, midőn vízbe lép fürödni és hajkötő szalagját oldja meg, mely szalagnak egy feloldott darabját felemelt balkezelében tartja. Hasse a szoborral együtt talált kéztöredék hozzátartozóságát tételezi fel — mint Tarral, Frohrer és Preurer — és a golyóalakú tömegben, melyet e kéztöredék tart, a feloldott szalag egy darabját látja. Azonban, minden egyébtől eltekintve, a Vénus magasztos kifejezése nem igen egyeztethető meg e kicsiny és geneszerű tolette-jelenettel; de a »feloldott szalag« sem igen valószínű; sokkal valószínűbb az alma, mint a szerelem jelképe, vagy Milo szigetének czímerjele.

Röviddel Hasse művének megjelenése után KIEL F. adta ki »A milói Vénus« című könyvét Hannoverában. Ez egy régebben Wieseler által ajánlott kiegészítést éleszt fel, mely szerint a Vénus mindkét kezével egy baloldalt álló lándzsát fog. E kiegészítés okait szerző a szobor testtartásában és egyéb jellemzetes mozzanataiban találja; és a kiegészítéshez igen kalandos tárgymagyarázatot is fűz. E magyarázat szerint, Vénus — a mint e szoborban ábrázolva van, — Marsról ábrándozik, ki távozáván, lándzsáját nála hagyta. Az istennő e lándzsáról emlékezik vissza szeretőjére; és hogy emlékezése még élénkebb legyen, külsőleg is azon állapotba helyezkedett, melyben a szerelem órájában volt. Ez az erőszakolt magyarázat aligha fog sok hívót találni.

Végre még az utolsó munkáról kell megemlékeznünk, melyet e remekmű egyik legjelesebb ismerője, VALENTIN VEIT adott ki tavaly Majna mellett Frankfurtban. A mű címe: »Újabb adatok a milói Vénusról« (»Neues über die . . .«). Valentin már 1872-ben megjelent művében különös hypothézist állított fel a szobor kiegészítésére és magyarázatára, mely hypothézist azonban nem igen fogadták el. Azóta véleményét jelentékenyen megváltoztatta; és most új alakban adja elő. Szerinte a Vénus — magatartása után ítélve, — heves indulatban van, erőlyes tettet mivel, drámai jelenet részese. Ily heves indulatba a meztelen nőt csak férfi közeledése hozhatja. Valentin tehát úgy látja a Vénust, mintha egy férfi támadását vagy szerelmes közeledését utasítaná vissza. Régeente Valentin úgy képzelte a jelenetet, hogy az istennő a férfit fölemelt balkezelével visszatolja, míg a férfi az istennő jobb kezét ragadja meg, nehogy ez a lehellő öltönyt felfoghassa. Most már Valentin azt állítja, hogy nem kell éppen a támadást tetteles értelmében gondolni; az istennő attól is megóvhatja magát, hogy valaki csupán »tekintetével« érintse; sőt még azt is megengedi magyarázó, hogy amaz állítólagos támadó nem is volt ábrázolva és hogy a Vénus egyes-szobor, melyhez a tettelesen vagy tekintettel támadót hozzáképzeltelhetjük. Végül szerzőnk arra utal, hogy Kr. e. 400 körül igen gyakran ábrázolták »egy férfi érzéki közeledése visszatartásának« motívumát. E motívum egyik legremekesebb ábrázoltatását kell tehát a milói Vénusban látnunk.

E nézet ellenében csupán az egyre utalunk hogy a milói Vénus arcának kifejezése a nyugodt magasztosság; és ez nem egyeztethető meg ama heves indulattal, ama hirtelen mozdulattal, mely e nézet alapját képezi.

Igy tehát e szobormű kiegészítésére és megmagyarázására irányult vélemények még most is csak szemben állnak egymással; és egyikük sem tett szert általános érvényre. Minden új magyarázat ellenében még most is azt a régít tartom a legvalóbb színűnek, hogy Vénus, felemelt bal kezében az almát tartja, mint a szerelem jelképét és Milo szigetének czímerjelét. Két dolgot azonban az újabb vizsgálódások és kutatásokból határozottan látunk kiviláglani: az egyik az, hogy a milói Vénus »egyes-szobor« és nem valami csoportnak része; a másik pedig a karok tartása, a mint azt föntebb jeleztük és mely Hasse munkája által véglegesen megállapítottnak látszik.

GOELER-RAVENSBURG FRIGYES.

KÉPZŐMŰVÉSZETI HIREK.

≈ Az ÖTVÖSMŰKIÁLLITÁSRA főuraink kezdek beküldeni a tulajdonukban levő régi becses ékszereket. Zichy Livia grófnő beküldött 1 násfát, Kárász Géza gyűjteményét maga Pulszky Károly hozta fel Szegedről, Andrassy Manó, Berényi, Tisza Lajos grófok szintén küldtek be egy-egy násfát. Ráth Györgyné a 16. századból való két zománcozott nyakéket, a mária-czelli kinstár több magyar eredetű tárgyat, gr. Bethlen András szász készítményű ezüst tárgyakat küldtek be, gróf Zichy Antal násfákat, melyek állítólag a Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin nászára készültek; Hilibi Gaál János a Thurzó Zsuzsanna násfáját engedte át, gr. Csekonics Endréné férfi-ékszereket, mentekötőt, kardkötőt, forgót, gombokat stb.

≈ Az 1885. ÉVI ÁLTALÁNOS KIÁLLITÁS művészeti szakbizottsága e héten tartotta az évben első ülését, melyen a két végrehajtó bizottság jelentést tett eddigi működéséről. A képzőművészeti végrehajtó bizottság jelentéséből kitűnik, hogy az első bejelentési határidő leteltéig 48 művész jelentett be összesen 101 művet; ezek között van 30 festés, 6 szobrász, 2 üvegfestő, 4 réz- és fametsző, 1 éremkészítő és 5 műépítész. A bejelentők nagyobb

része későbbre tartotta fenn magának a művek címe és nagyságára vonatkozó részleteiből bejelentést. Miután az ország bizottság az első bejelentési határidőt f. é. márczius hó végéig meghosszabbította, ezen körülményre a művészek, kik még nem küldték be bejelentéseiket, újabb közzététel útján figyelmzettetve lesznek.

≈ A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT folyó évi műlapjai csak most küldetnek szét, mert a legnagyobb kép »Magyarországi Szent Erzsébet« LIECZEMAYER Sándortól, mely 60 cm. magas eredeti karton után heliogravure útján lett sokszorosítva és így a társulat által kiadott műlapok legnagyobbika, csak most készülhetett el. A két kisebb műlap: »Ressó trónörökös vadászata a Laugbath tavánál«, szintén heliogravure PAUSINGER Ferencz eredetije után, és az országos képtárból vett »Szent Mária« DE VARGAS-tól, Doby Jenőnek rézmetszetében.

≈ DEÁK FERENCZ EMLÉKSZOBRA ügyében a szűkebb végrehajtó bizottság, Tisza Lajos gr. elnöke alatt f. hó 14-én d. u. 3 órakor Huszár Adolf szobrász műtermében ülést fog tartani. Említettük, hogy Huszár az emlékszobron alkalmazandó allegorikus csoportok közül többet és pedig a »Justitiát« és az »Allambölcsességet« ábrázoló csoportot már mult évben agyagban és utóbb mindkettőt gypsben teljesen elkészítette. Most azon hirt veszszük, hogy a Deák Ferenczet ábrázoló fialakot is a legkisebb részletekig agyagban szintén befejezte, mely utóbbi a bizottságnak esetleges átvétel végett be fog mutatni.

≈ MUNKÁCSY MIHÁLY »Krisztus Pilátus előtt« című festményéről a következő kimutatást olvassuk: »Budapestben e kép 38,000 forintot jövedelmezett, s akkor szó volt arról, hogy megveszi a képet az állam. Sedlmayer, műárús azonban ebbe nem egyezett bele, mert sokkal czélszerűbbnek tartotta a híres festményt egy kissé megmutatni a világnak. S üzleti szempontból nagyon igaz volt a műárús, mert a »Krisztus« Manchesterben 80,000, Glasgowban 50,000, Londonban 30,000 forintot jövedelmezett, a mi már egymagán meghaladja azt a 150,000 forintot, melyért a kép Magyarországon eladandó lett volna. Ehez járul, hogy ugyane kép réz- és aczélmetszeteiből 600,000 frank értékűt vásároltak meg — ezek nagy részét Angliába szállították — s a képet most vizik mintegy eszterdei tartamra Németországba. Aztán hátra van még Amerika is! Munkácsy osztozik Sedlmayerrel a kép és sokszorosításának jövedelmében, de maga a kép a műárús tulajdona marad. Azon idő alatt, míg a »Krisztus« visszakerül Párisba, Munkácsy befejezi másik nagy művét a »Golgothát«.

≈ MAJEJKO, ki »Sobieski Bécs előtt« című festményét a pápának ajánlkozta, a Pius-rend középkeresztjét kapta.

≈ FETETICH ANDOR gróf szép képtárát Amsterdamban elárverezték s 200,000 frankot vettek be érte. Legtöbbet (34,800 frankot) adtak egy Rembrandt-féle női arcképpért.

≈ NEMZETKÖZI PÁLYÁZAT. Viktor Emanuel Rómában felállítandó emlékének nemzetközi pályázata alkalmával Olasz-, Francia-, Német-, Svédországból és Dániából 92 pályaterv nyújtott be.

≈ WAUTERS, a híres belga festő, jelenleg Marokkóban tesz tanulmányokat. Ezek elvégzése után lakhelyét Párisba fogja áttenni. A belga művészetre ez érzékeny veszteség lesz.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

F — Y L. Szeged. A kérdéses tudósítást nem közhettük, mert későn érkezett. Kérjük a lapunknak színt közleményeket legkésőbb csütörtökig beküldeni, mivel csak így találhatnak helyet a hét végén megjelenő számban.

Legújabb zeneművek:

»**Tempefői**«, eredeti vig dalmű 3 felvonásban, írta RÁKOSI JENŐ. Zenéjét szerző *Erkel E.*
Ára 1 fnt 80 kr.

»**Csokon szerzett völegény**« összes kedvelt dalai, írta SERLY LAJOS. — Ára 1 fnt 50 kr.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:
Bartay János, nemzeti zenéi tanár, váci-utca 10.
Erney József, nemzeti zenéi tanár, kerepesi-ut 24.
Khayll Antal, Thonet-udvar
Huber Károly, nemz. zenéi karnagy, a hegedű kiművelési osztályok tanára, új tőzsde-épület.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Ferencz-József rakpart 18.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca »Geist-ház«.
Székely Imre, nemz. zenéi tanár, a zongora kiművelési osztályok tanára, szeb utca 2.
Serly Lajos, a népszínház karnagyja, Sándor-utca 39.
Schütze Rezső, nemz. zenéi tanár, nagykorona-utca 4.
Vajdafa Béla, nemz. zenéi tanár, külső dob-utca 49.
Rausch Károly, nemz. zenéi tan., Hunyady-utca 3.
Dr. Popper Armin, sugár-ut 80.
Koschütz János, sugár-ut 89.
Kindtner Károly, vas-utca 17.
Kun Miksa, Károly-körút 11.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3 I ajtó 9.
Major J. Gyula, váci-körút 17.

HARMONIUM és ORGONA.

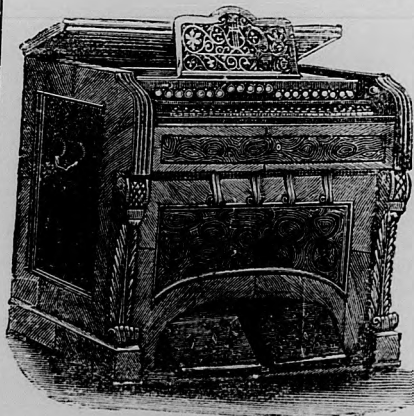
Erney József, kerepesi-ut 24.
Schmidt Ferencz
Bösendorfer tanítványa.

Jó minőségű tartós zongorák:
 Rövid salon, díofából
 »fekete.«
Árjegyzék küldeték, díj n lkül.

J. Heitzmann és fia

os. kir. udvari zongoragyáros
 Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon el vannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntéseket.

Egy jeles gordonkatanár
 lakcíme
 megtudható kiadóhivatalunkban.

A legkitünőbb
HARMONIUMOK
 Tietz Péter utóda
Kotykwicz Teofil
 gyára.

A legjobb minőségű harmoniumok nagy választéka. Hangverseny- és salon-harmoniumok. Prolongement és percussióval templomok és iskolák számára 100 forinttól fölfele.

Több évi jótállás!
 Árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

ÉNEK.

Huber Károly, új tőzsde-épület
Pauli Richárd, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, dohány-utca 28.
Passy Cornet, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körút
Igerics Katalin, Lipót-utca 6
Ulrich Cécilie, a budai zeneakadémia tanár-nője, Albrecht-ut 6
Schmidt József, Lipót-utca 19
Puks Ferencz, nemz. zenéi tanár, Klauzál-utca 4.

ZENESZERZÉS.

Erney József, kerepesi-ut 24.
Puks Ferencz, Klauzál-utca 4.
Huber Károly, új tőzsde-épület
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.
Major J. Gyula, váci-körút 17.

HEGEDŰ.

Huber Károly, új tőzsde-épület.
Gobbi Alajos, nemz. zenéi tanár, magyar-utca 36.
Pischinger Alajos, nemzeti zenéi tanár, mező-utca 6.
Kis Péter, nemz. zenéi tanár, Sándor-u. 5.
Frankhauser Károly, díofa-utca 18.
Mészáros Imre, tüzoltó-utca 10.

GORDONKA.

Szuk Lipót nemz. zenéi tanár, sip-utca

Wessely Márton
 zongoragyáros.

Különös specialitás az úgynevezett »Diminutiv« zongora, legkisebb alak s mégis erős, tömör hang. Bármilyen kicsi szobában is elfér. Az egész zongora 1 1/2 méter. Különféle árak.

E H R B A R

világhírű zongorái.
 Ezen hangszerek a zongoragyártás remekei közé tartoznak. Tartóságra utólérhetetlenek, ezen tulajdonságnak köszönheti a gyár nagy hírnevét.
 Kaphatók:
 » Salon Stucz, díofa
 » » fekete
 kereszthúrozott és egyszerű.

1883-ban 20,000 darab eladatott!

Szabadalmazott kávépörkölőgép tűz nélkül.

Nélkülözhetlen minden háztartásban.

Előnyök: Utólérhetlen munkaképesség, a *tűzölő anyag teljes megtakarítása*, kényelmes és egyszerű kezelés, tűzveszély tökéletesen kizárva általános alkalmazhatóság, tartósság, legnagyobb tisztaság, *korom és füst képződése nélkül.*

Egy darab 1 1/2 font 1 font kávéra
 2 fnt 25 kr. 2 fnt 75 kr. 3 fnt 25 kr.

utánvétel vagy a pénz előleges beküldése mellett bérmentve.
 Képes magyarázat ingyen küldeték.

**Kizárólagos főraktár Magyarországon:
 Bieber Antalnál**

Budapest, VII. kerület, dohány-utca 3. szám alatt.

Kávéárak: *Morca*, valódi arabiai, kitűnő tüzes zamatu 1 kilo: 1 fnt 95 kr., *Cuba*, kiváló finom 1 kilo: 1 fnt 75 kr. *Pranger-Java*, igen finom, arany-barna: 1 fnt 65 kr. 5 kilós postacsomagokban bérmentve.

**Böhm Ignác
 és társa**

**Valódi
 porosz kőszén
 prima minőség.**

Megrendelések az irodába

V. Mérleg-utca 9. l. em.
 intézendők.

Főraktár
 osztrák államvasut, külső
 váci út.
 Bemenet a Nándor-híd
 mellett.

**Nemecske József
 = Mignon =**

zongorák. Tartós kitűnő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitűnő zongorákat, melyek a »Harmonia« zongoraterében folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a »Harmonia« zeneműkereskedésben.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezeli a hangolást, hanem mint volt zongorakészítő a hangszerek javítását is magára vállalja

Farsangi ujdonságok!

Báli, estélyi és társas öltözékek, brokát, satin duchesse, satin-merveilleux, gros de grain, surah, crêpe de chine, illusion, tárlátán kelmekből és francia színes báli himzések valamint természeti fecskék; ugry

báli belépők

nagy választékban vannak

Rózsay A.

Confectioneur

Budapest, Deák-utca 7. sz.

Pilát Pál

műhegedű-készítő

Zach T. és Lemböck G. es. kir. hegedűkészítő tanítványa

Budapecsten, egyetem-utca 1.

mindennemű vonós hangszerekkel dúsan felszerelt üzletet nyitott. Elvállalja továbbá bármely nemű vonós hangszerekkel utjonnan való készítését, valamint ilyeneknek művészi kivitelű javítását is, lehető legjutányosabb árak mellett.

Opern-Handbuch

von
Dr. Hugo Riemann.

(Verf. des »Musik-Lexikon«.)

Ein nothwendiges Supplement zu jedem Musik-Lexikon.

Nachschlagbuch zur schnellen Orientirung über die wichtigsten älteren und neueren **Opern, Operetten, Ballette und Melodramen**, unter besonderer Berücksichtigung verschied. Bearbeitungen derselben Stoffe.

Wie der Titel schon besagt, ist obiges Buch eine Art Supplement zu jedem **Musik- und Conversations-Lexikon** und soll als **Nachschlagbuch** dienen, wo über den Componisten einer Oper oder über den Titel, die Zeit ihres Entstehens etc. Zweifel entstehen. Es giebt, unter gleichzeitiger Angabe der Hauptpartien, zugleich Skizzen des Inhalts der Opern und berücksichtigt noch besonders die verschiedenen Bearbeitungen derselben.

Vollständig in 8 Lieferungen à 50 Pf., eleg. geb. 5 M.

C. A. Koch's Verlagshandlung

(J. Sengbusch) Leipzig.

A »Harmonia« egyes számának ára melléklet nélkül 20 kr.